Оповідання

Були певні відомості, що потяг таки прийде сьогодні: розпитували дядька, що їхав возом повз станцію, і той присягався, що на власні очі бачив потяг уранці за двадцять п'ять верстов звідси. Народ шикувався коло рейок, обличчя проясніли, летів сміх і лушпиння а насіння.

— Ну, от і буде потяг, — сердито казав завідувач своєму секретареві, — якраз завтра вранці в губернії будемо, акурат на з'їзд. Подивіться, чи доклади взяли... Харчі єсть?

— Та харчів тільки на день дали з харчкому. Кажуть, п'ятдесят верстов за день пішки дійдеш.

— А ви що, на тиждень хотіли? Сказано, інтелігент, запасів хоче.

— Нудно чекати, — позіхнув секретар, — а книжки немає.

— Чортзна-що! — гукнув завідувач. — Книжки! Та ви навкруги гляньте — цікавіше за всяку книжку.

Навкруги аж клекотіло. Стогони коло бюро перепусток, співи безробітних артистів, вереск дітвори, лайка коло столика, де гуляли в "три листки", — повставали до похмурого неба. А між натовпом метушились баби з кошиками й кричали.

— Кому борщику, пиріжечків? Ковбаски?

— От вам живе життя, — сказав завідувач, — а ви — книжки!

Врешті прийшов захеканий потяг, і почався безлад ний наступ на вагони. Завзято кидались на двері, а ті, що в вагоні були, муром стояли й не пускали. Тут же на мотузах підіймали клунки на дах і там складали.

— Наляжемо, — сказав завідувач.

Кинулись у біб. Секретар гукнув: "Делегати, деле гати", а завідувач працював кулаками. Влізли й при мостились біля дверей. Потяг рушив. Ті, кому сісти не пощастило, вчини ли останній наскок на вагони: наосліп плигали, скажено чіплялись, а з вагонів на них тюкали, давали дулі й били чобітьми. Поїхали. Трохи розташувались, стало ніби вільніше, нові мирилися з старими. Закрапотів дощик, завели пісню:

Вітер шумить, А дощик іде —

А де ж наш спекулянт Ночувать буде?

Жваво розмовляли Про ціни, про те, що "заграділовка" коло губернії харчі відбиратиме і як з цим боротись. Серед поля потяг раптом спинявся, і вісті прийшли: паротяг зіпсувався. Всі заспокоїлись; спекулянти давали масло, яєчка, хто гроші. Сміялись.

— Машиністове жалування не яке... Треба дати.

Звечоріло. Дощ пробивався крізь дах і лоскотав потилицю. Незабаром виявилось, що паротяга направите можна, але весь Струмент у машиністового помічника. Дали й тому.

— Де ж правда? — спитав секретар.

— У книзі, — відповів завідувач.

Поїхали врешті. Помалу, не поспішаючи. За ніч доїхали до другої станції. Настрій поганий був, дощ не вгавав. Змовились нікого не пускати. Біля дверей стали найдужчі й уперлись ногами. Але п'ятеро червоноармійців підійшло:

— Вилазь! Вагон для військових.

Спробували сперечатись.

— Серього, викидай речі.

Посипались лантухи, кошики, люди. Справу програно, кинулись на буфери, лізли на дахи.

— Спізнилися ми на з'їзд, — сумно промовив секретар, обтрушуючись.

— Він уже почався, мабуть. Докладу шкода — стараючись писав.

— На дах лізьте, — суворо сказав завідувач. — Швидше!

Ледве видряпались. Сіли, підгорнувши під себе ноги, по-турецькому. Місця чимало було. В'їдливий дощ цюкав просто в обличчя. Баба, що сиділа поруч, сказала їм:

— Воно, як сонце та тепло, так. Боже, як гарно зверху їхати: увесь світ видно.

Секретар стогнав:

— От вам живе життяі Ниточки сухої немає.

— Мовчіть. Ви — кабінетний інтелігент.

Куняли під стукіт коліс об рейки. Марилась тепла хата, і щоб обід був на столі.

Раптом потяг струснуло, кинуло, вагони тріснули, дах пірнув, і все розпалось. Тріск покрив зойки. Завідувач з секретарем поволі вилазили з-під уламків.

— Ви живий там? — спитав завідувач.

— Ох, живий... Тільки ноги мої...

— Бандити, — шепнув завідувач.

І справді, зруйнований потяг оточили верхівці. Їхній бравий отаман ґречно промовив над руїнами:

— Панове, тут трапилась невеличка паніка. Ми мали цілком певні відомості, що це військовий потяг. Я вас не затримую, можете їхати далі.

Вони забрали червоноармійців і подалися геть.

— І нащо оті з'їзди? — питав секретар.

— З'їдуться, побалакають, та й назад. Пуття ніякого. І доклад мій десь а портфелем загинув.

Вирішили поранених однести до станції. З уламків робили ноші. Витягали з-під руїн обрубки. Почали носити, вечір прийшов. А дощ падав, землю болотом крив. На маленькій станції складали поранених в ряд на підлогу. Прийшли глядачі, вболівали. А на ранок, ніч у кутку перебувши, завідувач із секретарем раду радили.

— Назад вернімся, — з жалем казав секретар.

— З'їзд уже вчора почався. Назад — п'ятнадцять, а вперед — тридцять п'ять. Куди ж там мені пішки — ноги, як у лабетах.

— Ви — кваша, — сердився завідувач.

— А боротися? Вам намаж та в рот?

Пішли, обминаючи села. До них пристали баба-спекулянтка з торбою через плечі й гускою в руках та студент, що поспішав ва навчання.

— Оце по-моєму, — казав завідувач, — хоч помалу, так певно, по-простому.

Коли двадцять верстов пройшли, зробили спочинок. Баба-спекулянтка видала всім по шматку хліба. А студентові, що декламував їй вірші, ще й сала нишком дала та просила молитись за рабу божу Олену. Ще десять довгих верстов — і вони побачили вдалечині губерніальне місто.

— Як намальоване, — казала баба.

День розцвів, сонце лилося, калюжі меншали, подорожні просихали.

— Не будемо більше спочивати! — гукнув завідувач. — По-простому!

Секретар похитав головою:

— Це ж тільки до губернії... А як же, кому на Марс треба?

1923 р.

--— КІНЕЦЬ —--